

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT**

**PROGRAMET E KURRIKULËS PËR GJIMNAZIN
ME KOHË TË SHKURTUAR**

FUSHA: SHKENCA SHOQËRORE

LËNDA: GJEOGRAFI

**PROGRAMI I LËNDËS
GJEOGRAFI
PËR KLASËN E 12-TË**

Koordinatore: Evis Mastori

Redaktore Letrare: Vjola Grillo

Përgjegjëse sektori: Marita Hamza

TIRANË, NËNTOR 2010

Programi i lëndës "Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare" trajton në mënyrë komplekse problemet gjeografike të hapësirës shqiptare nga pikëpamja rajonale. Ai synon formimin e koncepteve shkencore të nxënësve mbi veçoritë gjeografike të natyrës shqiptare dhe vlerat e trashëgimisë natyrore e kulturore, mbi potencialet natyrore dhe njerëzore për zhvillimin ekonomik e turistik, mbi problemet gjeografike të sistemeve humane shqiptare: popullsia dhe ekonomia, të shtrira në kohë e hapësirë, mbi bashkëveprimin e ndërsjellë ndërmjet sistemeve natyrore dhe humane, në të gjitha trevat shqiptare.

Ky program është ndërtuar duke marrë në konsideratë veçoritë konjitive, psikologjike e sociale të nxënësve dhe ofron mundësi të të nxënësve dinamik. Ai nuk mbetet thjesht në nivelin analitik të përshkrimit të dukurive e veçorive gjeografike të trevave dhe rajoneve shqiptare. Përkundrazi, duke i vendosur ato në plan krahasues me njëri-tjetrin, programi synon të zhvillojë te nxënësit aftësi të analizës e të vlerësimit të tipareve natyrore, demografike, ekonomike e kulturore për çdo rajon dhe njësi gjeografike. Për më tepër, përmes lëndës së gjeografisë, nxënësit aftësohen të mendojnë në mënyrë kritike dhe krijuese mbi faktorët dhe kushtet e zhvillimit të qëndrueshëm të shoqërisë shqiptare dhe të njohin se si vlerat e qëndrimit ndikojnë dhe ndikohen nga mjedisi.

Kurrikula e lëndës "Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare" ka për mision të kontribuojë në përgatitjen e nxënësve për të nxënë gjatë gjithë jetës dhe për të marrë pjesë në vendimmarrje që ndihmojnë në zhvillimin e tyre si individë dhe të komunitetit në nivel vendor, kombëtar e ndërkombëtar. Të kuptuarit e saj bën të mundur debatin dhe shkëmbimin e mendimeve ndërmjet nxënësve. Ajo u mundëson nxënësve kërkimin shkencor, të menduarit problemzgjdhës, krijues dhe kritik. "Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare", duke ofruar njohuri për tiparet e natyrës, pasuritë natyrore, popullsinë dhe aktivitetet e saj, zhvillon ndjenjën e identitetit kombëtar e të atdhedashurisë dhe ndihmon në krijimin e qytetarit të ndërgjegjshëm për mirëkuptimin, bashkëpunimin e tolerancën në vend, në rajon dhe më gjerë.

Në klasën e 12-të të gjimnazit me kohë të shkurtuar trajtohen veçoritë e përgjithshme fizike dhe humane të trevave shqiptare, ndërsa në klasën e 13-të analizohen tiparet specifike natyrore, demografike, ekonomike për çdo rajon, si ndikojnë veçoritë fizike dhe humane në proceset dhe fizionominë e rajoneve dhe nënrajoneve të Republikës së Shqipërisë, Republikës së Kosovës dhe të trevave të tjera shqiptare.

Programi i kësaj lënde në këtë vit shkollimi prezanton rëndësinë e pozitës së trevave shqiptare në aspektin natyror dhe në atë gjeopolitik; relievin dhe faktorët që ndikojnë në formimin e tij; popullsinë, ekonominë, faktorët që ndikojnë në dinamikën e tyre; vlerat unike natyrore dhe historiko-kulturore të trevave shqiptare, si dhe ndikimin e shoqërisë njerëzore në cilësinë e mjediseve gjeografike dhe në shfrytëzimin e resurseve.

1. SYNIMI I LËNDËS

Programi i lëndës “Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare” synon që nxënës/i,-ja:

- Të fitojë njohuri mbi shumëllojshmërinë natyrore dhe humane të trevave shqiptare; veçoritë natyrore, social-ekonomike, kulturore e mjedisore të rajoneve dhe ndërveprimin midis tyre;
- të zhvillojë aftësi për të parashikuar perspektivën e zhvillimit të trevave shqiptare dhe të bashkëpunimit midis tyre, si dhe bashkëpunimin e integrimin në nivel rajonal, europian e global.

2. OBJEKTIVA TË PËRGJITHSHËM

Në përfundim të këtij programi, nxënës/i, -ja:

- Të analizojë dhe të vlerësojë modelet dhe shumëllojshmërinë e sistemeve natyrore dhe humane të trevave shqiptare; faktorët, kushtet, shkaqet që kanë kushtëzuar këto modele dhe shumëllojshmëri.
- Të vlerësojë lidhjet dhe marrëdhëniet ekonomike, kulturore dhe mjedisore ndërmjet trevave shqiptare dhe vendeve ku ato ndodhen, me Bashkimin Europian dhe vende të tjera të botës.
- Të shpjegojë ndikimin e zhvillimeve aktuale globale në botën shqiptare.
- Të përcaktojë dallimet rajonale, duke përdorur konceptet *rajon*, *nënrajon*, *zonë* etj.
- Të përdorë metodat dhe mjetet e kërkimit gjeografik për mbledhjen, vlerësimin, organizimin dhe interpretimin e informacionit.
- Të zhvillojë, përmes studimit të gjeografisë kombëtare, aftësitë qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen personale si individ, në përgatitjen për në jetë, në punë dhe në shoqëri.

3. OBJEKTIVA SIPAS LINJAVE

Linja: Vendndodhja gjeografike

Përshkrim i linjës: Kjo linjë ka për qëllim të paraqesë një tablo të qartë mbi hapësirën që zënë trevat shqiptare. Linja synon të formojë te nxënësit koncepte të qarta mbi rëndësinë e pozitës së trevave shqiptare në aspektin natyror dhe në atë gjeopolitik. Nxënësit aftësohen të bëjnë analiza krahasuese të ndryshimeve të hartës politike të trevave shqiptare.

Orë të sugjeruara¹: 4 orë

Bloku tematik	Objektiva
Hapësira gjeografike e trevave shqiptare	<p>Në përfundim të klasës së 12-të, nxënës/i,-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të përshkruajë objektin e studimit të kësaj lënde, vendin që ajo zë në studimet gjeografike dhe rëndësinë e studimit të saj; - të bëjë dallimin (të diferencojë) në përbërjen e trevave shqiptare (Republika e Shqipërisë, Kosova, trevat shqiptare në Serbi, në Maqedoni, në Greqi dhe në Malin e Zi). - të analizojë pozitën gjeografike të trevave shqiptare; - të vlerësojë rolin e kësaj pozite në veçoritë natyrore gjeografike, në popullimin e trevave dhe zhvillimin ekonomik, dhe pasojat e kësaj pozite në copëtimin e trevave shqiptare; - të analizojë ndryshimet që ka pësuar në kohë dhe në hapësirë harta politike e trevave shqiptare; - të realizojë një projekt kërkimor me karakter krahasues mbi ndryshimet në kohë të hartës politike të trevave shqiptare.

Linja: Sistemet fizike

Përshkrim i linjës: Peizazhet e larmishme që ofrojnë trevat shqiptare, ndërtimi gjeologjik dhe relievi e faktorët që ndikojnë në formimin e tij, pasuritë klimatike dhe hidrografike, bota e gjallë e tyre etj., krijojnë atë shumëllojshmëri mjaft të spikatur të mjedisëve të trevave shqiptare. Nxënësit propozojnë rrugëzgjdhje për problemet e shkallës së lartë të degradimit dhe shkretimit të peizazheve, një ndër problemet më shqetësuese të mjedisit sot në këto treva.

Orë të sugjeruara: 10 orë

Bloku tematik	Objektiva
	Në përfundim të klasës së 12-të, nxënës/i,-ja:

¹ “Orë të sugjeruara” janë orët e planifikuara për zhvillimin e linjës. Shuma totale e orëve të linjave duhet të jetë sa numri i plotë i orëve në planin mësimor për këtë lëndë. Quhen të sugjeruara sepse i jepet liri përdoruesit të programit që të shtojë ose pakësojë numrin e sugjeruar të orëve në masën 10 % sipas nevojave të klasës.

<p>Shumëllojshmëria e mjediseve dhe e peizazheve të trevave shqiptare</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të përshkruajë varietetin e peizazheve dhe hartën e mozaikut të tyre; - të analizojë etapat e formimit të truallit të trevave shqiptare, përbërjen litologjike dhe strukturore dhe rolin e tyre në pasuritë e shumta minerare; - të evidentojë faktorët e formimit të relievit, sistemet kryesore të tij; - të përshkruajë raportin njeri-mjedis në peizazhet e larmishme të trevave shqiptare (peizazh malor, fushor, kodrinor, karstik, bregdetar); - të evidentojë tiparet kryesore të klimës së trevave shqiptare; - të vlerësojë rolin dhe ndikimin e klimës në dukuritë e tjera natyrore, në shpërndarjen e popullsisë dhe aktivitetet e saj; - të analizojë larminë dhe pasurinë e madhe hidrografike të trevave shqiptare; - të vlerësojë rëndësinë jetësore dhe ekonomike të pasurive hidrike të trevave shqiptare; - të analizojë kushtet dhe faktorët e formimit të tokave të larmishme të trevave shqiptare; - të analizojë faktorët e kushtet që kanë ndikuar në shkallën e lartë të degradimit dhe shkretimit të tokave si dhe pasojat e tyre; - të analizojë faktorët dhe kushtet që kanë përcaktuar larminë dhe pasurinë e madhe bimore e shtazore të trevave shqiptare; - të vlerësojë, përmes një projekti në grup, larminë dhe pasurinë e madhe natyrore të trevave shqiptare (si p.sh.: relievit, klimën, hidrografinë etj.).
--	--

Linja: Sistemet humane

Përshkrim i linjës: Nxënës/i,-ja analizon gjendjen dhe ndikimin e faktorëve ekonomikë, socialë, politikë e kulturorë mbi fizionominë dhe dinamikën e popullsisë shqiptare, ekonomisë e sektorëve të saj, si dhe ndikimin e organizimit të sotëm politiko-administrativ të trevave shqiptare në zhvillimin e integrimin e tyre rajonal dhe europian.

Orë të sugjeruara: 14 orë

Bloku tematik	Objektiva
Organizimi administrativ i trevave shqiptare	<p>Në përfundim të klasës së 12-të, nxënës/i, -ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të identifikojë ndryshimet në organizimet administrativo-tokësore në Republikën e Shqipërisë, në Republikën e Kosovës dhe në trevat e tjera shqiptare; - të analizojë organizimin e sotëm politiko-administrativ të trevave shqiptare; - të argumentojë ndikimin e organizimit të sotëm politiko-administrativ të trevave shqiptare në zhvillimin dhe integrimin rajonal dhe europian të tyre.
Popullsia dhe vendbanimet	<ul style="list-style-type: none"> - Të analizojë kushtet dhe faktorët që kanë ndikuar në popullimin e trevave shqiptare; - të përshkruajë elementet (karakteristikat) kryesore demografike të popullsisë së trevave shqiptare (numri i popullsisë, shtimi natyror, struktura e popullsisë); - të analizojë procesin e migrimit si promotorin e të gjitha ndryshimeve demografike të popullsisë shqiptare, duke u ndalur në periudhën pas vitit 1990; - të evidentojë territoret ku kanë migruar shqiptarët, me veçoritë dhe problemet e integritetit të tyre; - të diskutojë mbi elemente të identitetit kombëtar të trevave shqiptare (gjuha, toleranca fetare, marrëdhëniet ndëretnike); - të analizojë ecurinë e zhvillimit të popullsisë dhe vendbanimeve në trevat shqiptare, përmes treguesve statistikorë, grafikë etj.
Ekonomia e trevave shqiptare	<ul style="list-style-type: none"> - Të evidentojë potencialet natyrore dhe humane të trevave shqiptare dhe ndikimin e tyre në shkallën e zhvillimit ekonomik të këtyre trevave; - të analizojë rolin e sektorëve të veçantë të ekonomisë në zhvillimin e trevave shqiptare (ekonominë bujqësore, industrinë, tregtinë, transportin, turizmin, shërbimet dhe artizanatin); - të vlerësojë, përmes një detyre tematike, problemet aktuale dhe të ardhmen e zhvillimit ekonomik të trevave shqiptare, duke i parë dhe trajtuar ato në kushtet e integritetit rajonal dhe europian.

Linja: Ndërveprimi njeri-mjedis

Përshkrim i linjës: Në këtë linjë prezantohen vlerat unikale natyrore dhe historiko-kulturore të trevave shqiptare, analizohet ndikimi i shoqërisë njerëzore në cilësinë e mjedisve gjeografike dhe në shfrytëzimin e resurseve. Nxënësit aftësohen të identifikojnë strategjitë alternative që u përgjigjen politikave të veçanta dhe programeve për përdorimin e burimeve dhe menaxhimin e tyre. Ata jo vetëm njohin dhe evidentojnë potencialet turistike të trevave shqiptare, por parashikojnë mundësitë e mirëmenaxhimit të tyre.

Orë të sugjeruara: 8 orë

Bloku tematik	Objektiva
Mjedisi dhe turizmi i trevave shqiptare	Në përfundim të klasës së 12-të, nxënës/i,-ja: <ul style="list-style-type: none"> - Të analizojë vlerat unikale natyrore dhe historiko-kulturore të trevave shqiptare; - të veçojë disa nga sitet e trashëgimisë natyrore dhe kulturore kombëtare (përfshirë ato që janë pjesë e trashëgimisë botërore) të trevave shqiptare; - të vlerësojë rëndësinë e pasurisë natyrore dhe kulturore të trevave shqiptare për zhvillimin turistik të tyre, gjendjen aktuale dhe mundësitë për zhvillimin e ardhshëm të turizmit; - të evidentojë potencialet turistike dhe zonat më të rëndësishme për zhvillimin e turizmit; - të vlerësojë raportin shfrytëzim/mbrojtje/mirëmenaxhim të potencialeve turistike; - të identifikojë faktorët dhe pasojat e problemeve mjedisore kryesore sot (ndotja e ajrit, ujit, tokës); - të parashikojë rrugë të menaxhimit efektiv të këtyre problemeve mjedisore; - të realizojë një detyrë kërkimore mbi ekoturizmin dhe zhvillimin e tij në Shqipëri (koncepti, infrastruktura, ndikimi mbi mjedis)*; - të realizojë një detyrë kërkimore mbi zonat e mbrojtura natyrore, pasurinë e tyre, tërheqjen e turistëve drejt tyre, ndikimin e zhvillimit të turizmit mbi to*; - të hartojë një plan veprimi për zgjidhjen e problemeve mjedisore të një zone informale në qytetin ku banon ose për qytete të tjera të vendit me problematika të spikatura mjedisore.

* Në bllokun tematik “Mjedisi dhe turizmi i trevave shqiptare” është parashikuar të realizohet një nga detyrat tematike të dhëna në program. Programi ofron dy detyra tematike, duke i dhënë mësuesit mundësi të zgjedhë midis tyre atë që është më

interesante për nxënësit, ose të punojë me dy grupe brenda klasës, duke i dhënë secilit grup detyrën e tij.

4. KËRKESAT E LËNDËS “GJEOGRAFIA E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË DHE E TREVAVE TË TJERA SHQIPTARE” NDAJ LËNDËVE TË TJERA

Gjeografia	Matematika
- Temat lidhur me lëvizjet demografike, rajonet social-ekonomike, zhvillimi i sektorëve të ekonomisë.	Nxënës/i,-ja: - Të mbledhë të dhënat statistikore, t’i përpunojë dhe t’i interpretojë ato matematikisht dhe grafikisht (tabela, grafikë, diagrame etj.).
Gjeografia	TIK-u
- Në punët praktike, punën me projekte, në një pjesë të madhe temash.	Nxënës/i,-ja: - Të përdorë programet bazë (<i>Word, Power Point, Exel</i> etj.), që i duhen për përgatitjen dhe paraqitjen e punëve të pavarura dhe të projekteve; - të kërkojë në internet (të dhëna, informacion, harta tematike, fizike, imazhe satelitore etj.).
Gjeografia	Historia
- Harta politike e trevave shqiptare. - Organizimi administrativ i trevave shqiptare. - Popullimi i trevave shqiptare	Nxënës/i,-ja: - Të shpjegojë vendimet e Kongresit të Berlinit; - të përshkruajë vendimet e Konferencës së Ambasadorëve në Londër; - të njohë rezultatet e shpalljes së Pavarësisë; - të shpjegojë ngjarjet e luftës në Kosovë deri në shpalljen e shtetit të pavarur. - Të përshkruajë organizimin e Mbretërisë Ilire në bashkësi federative; - të përshkruajë organizimin e territorit shqiptar nën pushtimin romak; - të interpretojë ndarjen e trevave shqiptare në Perandorinë Bizantine në “thema”, organizimin e trevave shqiptare në mesjetë. - Të argumentojë lashtësinë e popullit shqiptar; - të analizojë pushtimin osman dhe pasojat; - të përshkruajë Luftën e Dytë Botërore dhe pasojat e

- Trevat shqiptare në Kosovë	saj. - Të përshkruajë historinë e shkëputjes së Kosovës nga trojet shqiptare deri në shpalljen e Republikës.
Gjeografia	Gjuha shqipe dhe letërsia
- Për të gjitha blloqet tematike.	Nxënës/i,-ja: - Të interpretojë tekste të ndryshme; - të përdorë aftësitë e komunikimit; - të përgatisë ese tregimtare, përshkruese dhe argumentuese; - të përzgjedhë informacionin e duhur në një vëllim të caktuar; - të shfrytëzojë teknikat e duhura gjuhësore, për të shkruar një detyrë tematike.

5. KËRKESA PËR ZBATIMIN E PROGRAMIT

Lënda “Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare”, në klasën e dymbëdhjetë të gjimnazit me kohë të shkurtuar do të zhvillohet me 1 orë mësimore në javë. Gjatë vitit shkollor do të zhvillohen gjithsej:

36 javë x 1 orë/javë = 36 orë mësimore vjetore

Zbatimi i programit duhet të bëhet duke respektuar parimet e barazisë gjinore, etnike, kulturore, racore, fetare.

Objektivat e programit

Objektivat e programit janë për të gjithë nxënësit. Kjo do të thotë se që të gjithë nxënësve duhet t’u jepet mundësia që të nxënë çfarë përshkruhet tek objektivat. Realizimi i objektivave në tema, kapituj, njësi dhe renditja e tyre është zgjedhje e lirë e zbatuesit të programit.

P.sh., objektivi: "*Të analizojë rolin e sektorëve të veçantë të ekonomisë në zhvillimin e trevave shqiptare (ekonominë bujqësore, industrinë, tregtinë, transportin, turizmin, shërbimet dhe artizanatin)*", kërkon që të gjithë nxënësve t’u jepet mundësia të analizojnë rolin e sektorëve të veçantë të ekonomisë në zhvillimin e trevave shqiptare. Nëse një mësues nuk e bën këtë, nuk ka zbatuar programin lëndor.

Një objektiv përmbushet në nivele të ndryshme nga nxënës të ndryshëm. Mësuesi dhe autorët e materialeve mësimore duhet të mbulojnë të gjithë gamën e niveleve të nxënësve.

Një nivel arritjeje i këtij objektivi është identifikimi i sektorëve të ekonomisë. Një nivel më i lartë se ky është përshkrimi i sektorëve të ekonomisë dhe i karakteristikave kryesore të zhvillimit të tyre. Një nivel edhe më i lartë do të ishte analiza e rolit të këtyre sektorëve në zhvillimin e trevave shqiptare.

Orët mësimore

Programi i lëndës Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe trevave të tjera shqiptare në klasën e dymbëdhjetë është ndërtuar në linjë të strukturuar në blloqe tematikë që vijnë njëri pas tjetrit me renditje të caktuar, e cila jo domosdoshmërisht duhet të ndjekë të njëjtën ecuri (renditje) gjatë vitit shkollor.

Përdoruesit e programit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të lëndës, ndërsa ndarja e orëve sipas blloqeve tematike mbetet në lirinë e tyre. Mësues/i,-ja mund të vendosë të përparojë më ngadalë, kur vë re se nxënësit e tij/saj hasin vështirësi të veçanta në përmbushjen e objektivave të kapitullit, por mund të ecë më shpejt, kur nxënësit e tij/saj demonstronjë një përvetësim të kënaqshëm.

Programi i lëndës "*Gjeografia e Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare*" në klasën e 12-të të gjimnazit me kohë të shkurtuar realizohet në 36 orë mësimore vjetore. Afërsisht 70% e orëve mësimore totale janë për shtjellimin e njohurive të reja lëndore dhe 30% e tyre janë për përpunimin e njohurive (gjatë vitit shkollor dhe në fund të tij).

Përpunimi i njohurive

Përpunimi i njohurive përmban:

- Punët praktike.
- Vëzhgimet në terren.
- Përsëritjen brenda një kapitulli të njohurive bazë të tij (konceptet themelore).
- Testimin e njohurive bazë.
- Integrimin e njohurive të reja të një kapitulli me njohuritë e kapitujve paraardhës.
- Integrimin e njohurive të reja me njohuritë e lëndëve të tjera (Ndonëse këto integritime do të përshkojnë zhvillimin e çdo ore mësimore, gjatë përpunimit u duhet kushtuar kohë e posaçme.).
- Projektin kurrikular lëndor.
- Përsëritjen vjetore (pavarësisht nga ndarja në linjë ose në kapituj, lënda duhet parë si një e tërë).
- Testimin vjetor (nuk është i detyruar).

Format, metodat, strategjitë dhe teknikat e të mësuarit duhet të jenë të shumta e të larmishme. Ato zgjidhen në përshtatje me përmbajtjen lëndore, por dhe me nivelin e nxënësve, gjendjen e bazës didaktike etj. Metodatat e të mësuarit shikohen jo vetëm si një proces didaktik, që pasurohet gjithnjë me elemente të reja, por edhe që duhet të zbatohet në mënyrë krijuese. Në lëndën "Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare", metodatat ndërthuren me njëra-tjetrën, aq sa shpesh nuk mund t'i dallosh kufijtë midis tyre. Kështu ndodh me shpjegimin e bisedën, me metodën problemore e kërkimore etj. Prandaj, vëmendja e veçantë e mësuesit duhet drejtuar te lidhja organike e metodave të veçanta që ai përdor brenda një ore mësimi. Mësues/i,-ja mund të përdorë metoda, të cilat janë të efektshme për të krijuar aftësi dhe qëndrime gjatë përpunimit të njohurive, të tilla si:

- Diskutimi në klasë.
- Debati.
- Projektet në grupe.
- Ekskursioni.

- Eseja.
- etj.

Metoda që përdor mësues/i,-ja në këtë lëndë, nuk mund të jetë me rendimentin e duhur pa mbështetjen e mjeteve didaktike, ku vendin kryesor e zënë hartat e llojeve e shkallëve të ndryshme, atlaset, globet, skicat, grafikët, fotot, vjetarët statistikorë, manualë të të dhënave të elementeve klimatike, hidrografike, floristike, zoologjike, demografike etj. Vlera të mëdha për formimin e koncepteve të drejta gjeografike kanë vëzhgimet në terren, pasi në këtë mënyrë realizohet lidhja ndërmjet koncepteve abstrakte, që nxënësit marrin, me objektet gjeografike të vrojtuar. Sa më të shumta të jenë vëzhgimet në terren, aq më të pasura e më të qëndrueshme do të jenë përfytyrimet që krijohen. Në shumë raste, boshllëqet që vihen re në përfytyrimet e nxënësve, i plotësojnë hartat gjeografike, të cilat ndihmojnë jo vetëm në përvetësimin e koncepteve, por dhe për të kuptuar shpërndarjen hapësinore të objekteve dhe të dukurive gjeografike.

Punët praktike dhe projektet kurrikulare lëndore

Punët praktike përbëjnë një pjesë integrale të kësaj lënde. Ato janë ilustrim praktik i njohurive të fituara nga nxënësit, por njëkohësisht i shërbejnë dhe zhvillimit të një sërë aftësive që kanë të bëjnë me mbledhjen, përpunimin dhe interpretimin e të dhënave (*p.sh.: të analizojë ecurinë e zhvillimit të popullsisë dhe të vendbanimeve në trevat shqiptare, përmes treguesve statistikorë, grafikë etj.; të ndërtojë hartën e infrastrukturës rrugore të Rajonit Juglindor duke evidentuar rolin e saj në integrimin dhe bashkëpunimin me shtetet fqinje dhe më gjerë*) etj. Kjo lëndë krijon mundësi që nxënësit të zhvillojnë disa teknika matematikore, veçanërisht ato të shoqëruara me vlerësimin dhe manipulimin e të dhënave statistikore, ndërtimin e grafikëve etj. Meqenëse punët praktike janë pjesë e programit dhe kanë rëndësi të veçantë për realizimin me sukses të tij, rreth 8% e orëve të përgjithshme të planifikuara në klasë u lihen këtyre veprimtarive.

Gjithashtu, gjatë orëve të përpunimit të njohurive, nxënës/it,-es duhet t'i krijohet mundësia të punojë **detyra tematike** (si *p.sh., të vlerësojë përmes një detyre tematike problemet aktuale dhe të ardhmen e zhvillimit ekonomik të trevave shqiptare, duke i parë dhe trajtuar ato në kushtet e integritit rajonal dhe europian*); **projekte kurrikulare** (si *p.sh., të realizojë një projekt, individual ose në grup, mbi mundësitë e zhvillimit në kushtet e reja të ndërtimit të korridorit Durrës-Prishtinë dhe të bashkëpunimit rajonal e më gjerë*) etj. Për realizimin e tyre, nxënësit kanë mundësi të përdorin teknologjinë, në mënyrë të veçantë pajisjet dhe kompjuterët.

Pjesë e përpunimit të njohurive është rishqyrtimi vjetor, i cili ka për qëllim të nxjerrë në pah dhe të përforcojë konceptet e metodat themelore të kësaj lënde. Rishqyrtimi mund të bëhet me anën e një projekti, detyre tematike me karakter individual ose grupi etj.

6. VLERËSIMI

Vlerësimi i nivelit dhe cilësisë së arritjes së objektivave të përmbajtjes lëndore nga nxënësit është element i rëndësishëm i procesit të të mësuarit të lëndës “Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare”. Kjo lëndë, për vetë natyrën e

gjerë të përmbajtjes së saj, mundëson shumë forma vlerësimi. Verifikimi i shkallës së përgatitjes së nxënësve duhet bërë përmes përdorimit të burimeve të ndryshme të njohurive, si: hartat, grafikët, skicat etj.

Vlerësimi i nxënësve mund të jetë:

- **Sistematik** (për çdo temë mësimore);
- **periodik** (në përfundim të çdo kapitulli);
- **semestral dhe vjetor**.

Ai mund të jetë përmbledhës ose formues, i planifikuar që në fillim të vitit ose i rastësishëm, në varësi të problemeve në procesin e mësimdhënies dhe të të nxënësve. Vlerësimi mund të jetë gojor, me shkrim ose i ndërthurur. Këto forma vlerësimi duhet t'u krijojnë mundësi të gjithë nxënësve të vlerësohen në atë mënyrë që është më e përshtatshme për ta.

Vlerësimi me gojë, përveç kontrollit të përvetësimit të njohurive, i shërben zhvillimit të disa aftësive të domosdoshme për jetën, si aftësia e të shprehurit, të komunikuarit para një auditori etj. Kjo lëndë nuk e kushtëzon mësuesin të bëjë patjetër vlerësimin e nxënësve në çdo orë mësimi, por i krijon mundësi atij të vlerësojë nxënësin në vijueshmëri, në ecurinë e tij. Kjo mënyrë e të vlerësuarit të nxënësve me gojë, në disa orë mësimi i çliron ata nga emocionet dhe e ndihmon mësuesin të vlerësojë drejt dhe saktë njohuritë e nxënësve.

Vlerësimi me shkrim përfshin një mori formash, të cilat, në një masë të konsiderueshme, janë specifike për secilën lëndë. Ai mund të realizohet nëpërmjet teknikave të ndryshme, si: *veprimtarisë praktike, testimi, eseve, projekteve* etj. Njohja dhe vlerësimi i njohurive të fituara nga nxënësit plotësohet më tej edhe nga shënimet e vetë mësuesit. Mësuesi duhet t'i japë mundësinë çdo nxënësi që ai të vlerësohet sistematikisht për parashtrimet e tij me shkrim, madje të vlerësohet duke shërbyer si një nxitës për t'u aftësuar më tej në komunikimin me shkrim. Vetë komunikimi me shkrim shkon përtej kufirit tradicional, "me letër dhe stilolaps" dhe përfshin dhe parashtrimet në trajtë elektronike.

Tema të caktuara të lëndës "Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare" ofrojnë mundësi për hartimin e eseve për probleme të ndryshme, p.sh., degradimi dhe shkretimi i peizazheve në Shqipëri. Gjatë përdorimit të esesë si mjet vlerësimi mësuesi duhet të bëjë kujdes në strukturimin e saj dhe në paraqitjen sa më të kuptueshme të mënyrës së përgatitjes së saj.

Prezantimet mund të shoqërojnë detyrat me shkrim dhe mund të përdoren për vlerësime përmbledhëse në fund të një njësie, kapitulli, si dhe mund të shoqërojnë një raport të shkruar si pjesë e një projekti të madh. Këto prezantime mund të jenë pjesë e portofolit të nxënësit, në formë të shkruar apo elektronike (Power Point, Word etj.). Përdorimi i projekteve në tema të caktuara, në grupe apo individualisht, i krijon mundësi mësuesit të vlerësojë imagjinatën e mendimin krijues të nxënësve.

Mjaft të efektshme për matjen e rezultateve të arritjeve të nxënësve janë edhe testimet, të cilat mund të bëhen në fund të kapitujve, në fund të semestrit ose në fund të vitit shkollor. Kjo kategori përfshin ato teknika vlerësimi të cilat përdoren në situata të strukturuar për të matur njohuritë e nxënësve. Testet janë pjesë e rëndësishme e vlerësimit të njohurive të nxënësve.

Në këtë kategori mund të përfshihen:

- *Pyetjet me fund të hapur*, si p.sh.: "Cili është ndikimi ekonomik i turizmit në Shqipëri?" ose "Ç'pasoja solli në mjedis hapja e tokave të reja në shpatet e kodrave në Shqipëri para viteve '90?"

- *Pyetjet me kombinime*, si p.sh., "Lidh me shigjetë":

Kolona A

Liçeni i Prespës
Liçeni i Ohrit
Liçenet e Dumresë
Liçeni i Fierzës
Liçenet e Lurës

Kolona B

karstik
akullnajor
barazhi
artificial
bregdetar
tektonik

- *Pyetjet me zgjedhje të shumëfishtë*, si p.sh.: "Në bregdetin e Adriatikut mbizotëron procesi i grumbullimit për shkak të:
  - Prurjeve të pakta të ngurta të lumenjve në det
  - Prurjeve të mëdha të ngurta të lumenjve në det
  - Lëvizjeve ulëse të pjesës më të madhe të bregdetit
  - Amplitudës së madhe të baticave dhe zbaticave".
- *Pyetjet E vërtetë/E gabuar*, si p.sh.: "Lumi i Semanit formohet nga bashkimi i Devollit me Osumin.
E vërtetë   E gabuar"

Përcaktimi i blloqeve të përmbajtjeve lëndore që do të kontrollohen, sasia dhe niveli taksonomik i pyetjeve, sistemi i pikëzimit dhe mënyra e konvertimit në notë për çdo test vendosen nga mësuesi.